József Attila a huszadik századi magyar költészet egyik legnagyobb alakja. Verseiben a gyermekkor emlékei, a szeretet utáni vágy, a társadalmi igazságtalanságok és az emberi lét nagy kérdései találkoznak. Költői világában a játékosság és a fájdalom, a hétköznapi élet egyszerű képei és a filozófiai gondolkodás különös természetességgel férnek meg egymás mellett.

József Attila élete és munkássága

Született: 1905. április 11., Budapest, Ferencváros
Elhunyt: 1937. december 3., Balatonszárszó
Foglalkozása: költő, műfordító, lapszerkesztő
Irodalmi korszaka: 20. századi modern magyar irodalom

Gyermekkor a Ferencvárosban

József Attila 1905. április 11-én született Budapesten, munkáscsaládban. Édesapja, József Áron szappanfőző munkás, édesanyja, Pőcze Borbála mosónő volt. Két idősebb nővérével, Jolánnal és Etellel együtt nevelkedett.

Mindössze hároméves volt, amikor édesapja elhagyta a családot. Édesanyjára hárult a gyermekek eltartása, ami a korabeli munkásnegyed körülményei között rendkívüli erőfeszítést kívánt. A család nehéz anyagi helyzete miatt Attila és Etel 1910-ben Öcsödre kerültek nevelőszülőkhöz, ahonnan két évvel később tértek vissza Budapestre.

Gyermekkorának meghatározó élménye volt a nélkülözés, az otthon bizonytalansága és édesanyja fáradhatatlan munkája. Amikor 1919-ben elveszítette édesanyját, még csak tizennégy éves volt. Az anya alakja később költészetének egyik legfontosabb, újra és újra visszatérő motívumává vált. A *Mama* és a *Kései sirató* ennek az összetett érzelmi kapcsolatnak

két különböző hangvételű megfogalmazása.

A költői pálya kezdete

Édesanyja halála után sógora, Makai Ödön lett a gyámja. József Attila 1920-ban a makói gimnáziumba került, ahol tanárai és irodalmi pártfogói hamar felfigyeltek kivételes tehetségére.

Tizenhét éves korában, 1922-ben jelent meg első verseskötete, a *Szépség koldusa*, amelyhez Juhász Gyula írt előszót. Korai verseiben még jól felismerhető Ady Endre és a Nyugat költőinek hatása, de már ekkor megmutatkozott sajátos képalkotó képessége és nyelvi érzékenysége.

1924-ben beiratkozott a szegedi egyetemre, ahol tanári pályára készült. Az 1925-ben megjelent *Tiszta szívvel* című verse azonban heves ellenérzéseket váltott ki. Horger Antal nyelvészprofesszor a költemény miatt kilátásba helyezte, hogy József Attila nem szerezhet nála tanári oklevelet. Bár hivatalosan nem zárták ki az egyetemről, az eset a költő életének meghatározó konfliktusává vált. Évekkel később a *Születésnapomra* című versében is felidézte.

Európai tanulmányok és szellemi útkeresés

József Attila 1925-ben Bécsbe, majd 1926-ban Párizsba utazott. Külföldi tartózkodása során egyetemi előadásokat hallgatott, nyelveket tanult, és közelebbről megismerte az európai irodalom különböző irányzatait.

Költészetére a magyar irodalmi hagyományok mellett a francia líra, az avantgárd művészet és a népköltészet is jelentős hatást gyakorolt. Különösen érdekelte a nyelv működése, a gondolatok és érzelmek költői kifejezhetősége, valamint az ember és a társadalom kapcsolata.

Érdeklődése messze túlmutatott az irodalmon. Filozófiai, társadalomtudományi és lélektani kérdésekkel foglalkozott, amelyek később verseinek gondolati mélységében is megmutatkoztak.

Az érett költészet évei

Az 1930-as években József Attila költészete rendkívüli művészi gazdagságot ért el. A munkások életéről, a szegénységről és a társadalmi egyenlőtlenségekről szerzett személyes tapasztalatait egyetemes emberi kérdésekké formálta.

A *Külvárosi éj*, *A város peremén* és a *Levegőt!* című verseiben a társadalmi valóság és az emberi méltóság kérdése kerül előtérbe. Az *Eszmélet* ciklusban a szabadság, a szükségszerűség és az emberi létezés összefüggéseit vizsgálja. Az *Óda* a magyar szerelmi

költészet egyik legösszetettebb alkotása, *A Dunánál* pedig a történelem, az egyéni sors és a közös emberi múlt kapcsolatáról szól.

1936-ban Ignotus Pállal együtt a *Szép Szó* című irodalmi és társadalomtudományi folyóirat szerkesztője lett. A lap a korszak szellemi életének fontos fóruma volt.

Műfordítóként is jelentős munkát végzett. A környező népek irodalmából és a francia költészetből egyaránt fordított, hozzájárulva más kultúrák irodalmi értékeinek magyarországi megismertetéséhez.

Az utolsó évek

Élete utolsó időszakában József Attila súlyos lelki nehézségekkel küzdött, miközben anyagi helyzete és személyes kapcsolatainak bizonytalansága is megterhelte. Pszichoanalitikus kezelésben részesült, és az önismeret kérdése egyre hangsúlyosabban jelent meg költészetében.

Utolsó verseskötete, a *Nagyon fáj* 1936-ban jelent meg. Kései verseiben a kiszolgáltatottság, a szeretet iránti vágy, az önmagával való szembenézés és az emberi kapcsolatok törékenysége különös erővel szólal meg.

1937. december 3-án Balatonszárszón vasúti tragédia következtében vesztette életét. Halálának pontos körülményeiről máig eltérő értelmezések léteznek. Mindössze harminckét éves volt.

József Attila költői világa

József Attila művészetének egyik legnagyobb ereje, hogy a hétköznapi élet látszólag jelentéktelen részleteiből is képes összetett költői világot teremteni. Egy mosónő mozdulata, egy vonat ablaka, a folyópart vagy az éjszakai táj verseiben az emberi létezés mélyebb összefüggéseinek hordozójává válhat.

Költészetében a népdalok egyszerűsége, a klasszikus versformák fegyelme és a modern irodalom merész képalkotása egyaránt jelen van. Verseinek ritmusa, hangzása és szóhasználata gyakran éppolyan fontos, mint a bennük megfogalmazott gondolat.

Nemcsak a fájdalom és a magány költője volt. Életművében a humor, a szerelem, a természet szépsége, a gyermeki képzelet és a nyelvi játék öröme is helyet kapott.

Jelentősebb verseskötetei

- *Szépség koldusa* (1922)
- *Nem én kiáltok* (1925)
- *Nincsen apám se anyám* (1929)
- *Döntsd a tőkét, ne siránkozz* (1931)
- *Külvárosi éj* (1932)
- *Medvetánc* (1934)
- *Nagyon fáj* (1936)

Gyermeki képzelet és játékosság a verseiben

Bár József Attila életművét elsősorban a felnőttekhez szóló költészet részeként tartjuk számon, több verse a magyar gyermekirodalomnak is maradandó értéke lett.

Az *Altató* a magyar gyermekköltészet egyik legismertebb darabja. Ringató ritmusa, ismétlődő szerkezete és a pihenni térő világ képei biztonságos, meghitt hangulatot teremtenek. A versben a gyermek képzelete előtt kitáruló lehetőségek is helyet kapnak.

A *Medvetánc* játékos ritmusa, a *Betlehemi királyok* népköltészeti hangvétele és a *Szeretném, ha vadalmafa lennék!* természeti képekből építkező világa egyaránt megmutatja, milyen sokféle módon tudott József Attila megszólalni.

Ezek a költemények jó lehetőséget kínálnak arra, hogy a gyermekek a ritmuson, a hangzáson, a képeken és az érzelmeken keresztül kerüljenek közelebb a költészethez, anélkül, hogy első találkozásuknak feltétlenül a költő tragikus életútjáról kellene szólnia.

Irodalmi öröksége és emlékezete

József Attila költészete már életében is jelentős szakmai figyelmet kapott, teljes irodalmi rangja azonban halála után bontakozott ki. 1948-ban posztumusz Kossuth-díjjal tüntették ki.

Az életmű megítélését a huszadik század különböző politikai és irodalmi irányzatai is alakították. Költészetének jelentősége azonban nem szűkíthető le egyetlen világnézetre vagy

történelmi korszakra. Verseinek sokfélesége és gondolati gazdagsága egymást követő nemzedékek számára kínál új értelmezési lehetőségeket.

Születésnapja, április 11. 1964 óta a magyar költészet napja. Ezen a napon országszerte irodalmi rendezvényekkel, versmondással és felolvasásokkal ünneplik a magyar lírát.

József Attila költői öröksége nem pusztán az irodalomtörténet része. Versei ma is képesek nevet adni olyan érzéseknek, gondolatoknak és emberi tapasztalatoknak, amelyek megfogalmazásához a hétköznapi nyelv gyakran kevésnek bizonyul.

Források és további olvasnivalók

- Digitális Irodalmi Akadémia – József Attila
- Magyar Életrajzi Lexikon – József Attila
- Nemzeti Örökség Intézete – József Attila életműve

Összeállította: Mesefarm szerkesztősége, 2026.

Forrás és online változat

Forrás: Mesefarm.hu

Az eredeti online anyag a QR-kód segítségével érhető el.

Ez a PDF a Mesefarm nyomtatóbarát változata. A QR-kód az eredeti online cikkhez vezet, ahol a kapcsolódó tartalmak és frissítések is elérhetők.

Online változat